

Llegir Marcel Proust et canvia la vida

La 'Recerca' ha passat a la història com una obra complicada i de difícil accés. Sis experts en Proust conviden a viure l'experiència de lectura que representa llegir aquest monument literari coincidint amb el 150è aniversari del naixement de l'autor francès

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

Per fer el pas de començar a llegir *A la recerca del temps perdut*, un dels grans monuments literaris del segle XX, cal estar disposat a accedir a un món més reposat i sintàcticament més ufanós que el d'ara. Al davant el lector hi té una obra dividida en set parts que sumen gairebé 3.000 pàgines. "Ni és tan complicada com d'entrada pot semblar ni cal llegir-la d'una tirada", diu Josep Maria Pinto, que aquest estiu està revisant la correcció de la primera part del setè i últim volum, *El temps retrobat*. Si no hi ha cap contratemps, els lectors catalans tindran a l'abast, l'any que ve, tota la *Recerca* traduïda de nou. "Soc conscient que m'acosto al final, però intento no pensar-hi gaire", admet Pinto. El seu cas és paradigmàtic de la transformació que alguns lectors experimenten quan entren en contacte amb Proust. "És gairebé com entrar a formar part d'un culte religiós", reconeix Valèria Gaillard, que a la tardor publicarà a Proa la traducció del quart volum de la *Recerca*, *Sodoma i Gomorra*, i que aquests dies assisteix al congrés que se celebra a la Maison Proust d'Illiers-Combray, escenari on arrenca el periple narratiu del protagonista de la novel·la, per commemorar els 150 anys del naixement de l'autor.

Un vincle intens i diferent
Lluís Maria Todó conviu amb Proust des de fa 50 anys

"És un llibre d'una riquesa inesgotable, que ha generat, genera i sens dubte continuarà generant quantitats astronòmiques de gloses, comentaris, anàlisis, aclariments, enfosquiments i foteses vàries", escriu Lluís Maria Todó a *Un diàleg imaginari* (Club Editor, 2021), on explica que Proust ha sigut l'escriptor que "més importància ha tingut" en la seva vida "professional i privada". Todó va començar llegint *Sodoma i Gomorra* en un Talgo cap a Ginebra el 1969, però va ser dos anys després d'aquella primera temptativa que va

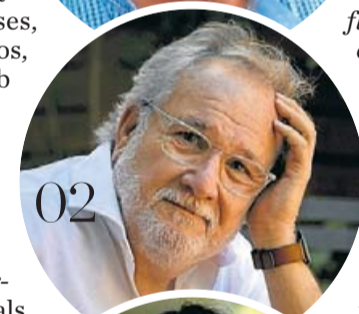
dedicar-hi tot un estiu, aquesta vegada començant pel primer volum. "Al cap de dos o tres dies d'haver encetat la *Recherche* -explica- ja era víctima d'una fascinació molt forta, acabava d'establir un vincle intens i diferent amb aquella veu clarivident i novíssima": el narrador del llibre li era "proper, clar i sorprenent" en les seves anàlisis de "coses, sensacions, sentiments, països, homes i dones" fetes amb "una intel·ligència prodigiosa". Todó tenia 21 anys: mig segle després continua rellegant Proust.

Josep Maria Pinto també va tenir una primera experiència fracassada amb la *Recerca*. "Em va caure a les mans, als 17 o 18 anys, la traducció de Jaume Bofill i Ferro per a Proa d'una part del primer volum, *Un amor de Swann* -recorda-. No me'n sortia. L'autèntica immersió en Proust la vaig aconseguir amb *Combray*, que et permet trobar un personatge que rememora la infantesa i de retruc t'explica de quina manera convoquem els records". Pinto va llegir *Combray* el 1990, als 28 anys, i des de llavors el seu vincle amb la literatura de l'autor francès no ha deixat de créixer. Primer com a lector devot. A partir del 2003, com a traductor espontani d'algun dels fragments, que anava penjant al seu blog. A partir de les converses amb l'equip de Viena, es va atrevir a traduir-ne *Combray*, primera de les tres parts del volum inicial, que va arribar a les llibreries el 2009.

Com fer assequible l'autor
El projecte editorial més important de Viena fins ara
"Per a Viena, el projecte de la *Recerca* ha sigut el més important que hem fet fins ara -reconeix Isabel Monsó-. Ens hi vam embarcar d'una manera una mica inconscient. Ens semblava que *Combray* era

una manera òptima d'entrar a l'univers de Proust: és un llibre de poc més de 200 pàgines, i té les virtuts que Proust anirà desplegant més endavant". Pinto es va animar a traduir també *Un amor d'en Swann* perquè el primer llibre havia "funcionat força bé". "Quan vam prendre la decisió de tirar endavant *A l'ombra de les noies en flor*, el segon volum de la *Recerca*, ens vam marcar fer-la sencera -diu-. Ens sentíem amb prou forces per publicar-la tota". Viena ha dividit en dues parts cadascun dels set volums, de tal manera que ha posat en circulació fins ara dotze dels catorze lliuraments. "Les trucades, comentaris i correus que hem rebut amb Proust han estat dels més emocionants de tota la història de l'editorial -admet-. La nostra idea de dividir els volums ha ajudat a fer veure als lectors que Proust no és inassequible. S'ha creat un nucli dur de lectors que ha anat seguint la col·lecció".

La crítica literària i llibretera Marina Porras va ser una d'aquestes lectores que el 2009 es va "enganxar" a Proust. "Tot just començava la carrera -recorda dotze anys després-. Tinc un record molt fort de quan m'hi vaig posar. Em vaig adonar que descobria una cosa que no tenia res a veure amb el que havia llegit fins llavors". La fascinació no va decaure. "A mesura que he anat avançant en la lectura, al ritme de les traduccions de Pinto -continua-, he confirmat que la *Recerca* continua sent diferent de tota la resta". A Porras li interessa com Proust "explica la fi d'un món, la història de tota una nació a través dels ulls d'un individu". Assegura també que "hi ha molt pocs autors que puguin veure tan finament com funcionen els éssers humans, des de l'educació sentimental o la gelosia fins a la descripció de les relacions de poder". El vincle amb Proust l'ha portat a lle-

01. Josep Maria Pinto
02. Lluís Maria Todó
03. Valèria Gaillard
04. Marina Porras
05. Àlex Susanna
06. Isabel Monsó

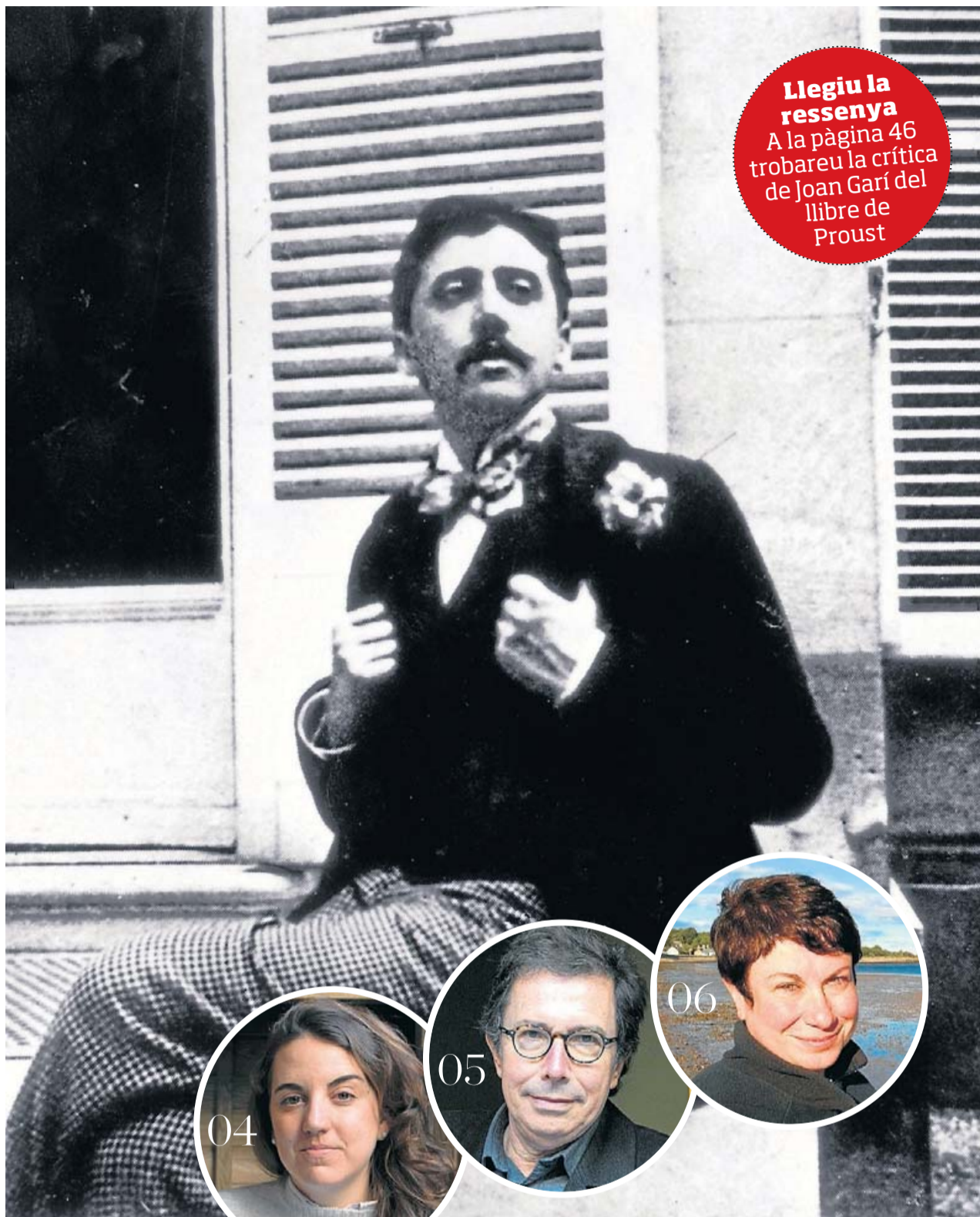
a
llegim

44-45

● Katharina Volckmer explica un canvi de sexe a 'La cita' ● 'El recull', nou llibre de relats de Serguei Dovlàtov

46-47

● Goliarda Sapienza torna a les llibreries
● Segona entrega de la gran novel·la sobre Mussolini

Llegiu la ressenya
A la pàgina 46 trobareu la crítica de Joan Garí del llibre de Proust

gir també molts llibres sobre la *Recerca*, entre els quals esmenta *Proust a Catalunya* (Arcàdia, 2016), la correspondència amb Jacques Rivière (*La Uña Rota*, 2017) i un text “meravellós” de Gabriel Ferrater inclòs a *Escritores en tres llengües* (Empúries, 1994): “Comença explicant que l’asma que patia venia derivada de l’asfíxia que li provocaven la mare i l’àvia, que sempre li estaven a sobre”. I ha defensat Proust en nombrosos articles –que algun dia voldria recollir en un llibre–, en podcasts, conferències i també des de la llibreria L’Ombra de Rubí: “Abans de recomanar la *Recerca* he d’establir un nivell de confiança gran amb el lector: no és una obra per a tothom, però això no és cap problema”.

Cap al centenari

Es preparen nous llibres de Proust i una gran exposició “Aquest 2021 és, en realitat, un pròleg de tot el que ha de passar l’any que ve, que serà el centenari de la mort de Proust”, avança Valèria Gaillard. A Catalunya, a més de la publicació d’*El temps retrobat* en versió de Pinto, podria arribar *La presonera*, cinquè volum de la *Re-*

cerca, si Gaillard té prou temps per traduir-lo. S’està preparant també una traducció al català d’un assaig de Jean-Yves Tadié i, en paral·lel, hi ha l’intent de reconstruir la biografia de Proust a partir d’una selecció de la seva correspondència. “Des de l’associació d’Amics de Marcel Proust preparem també un volum amb entrevistes a diferents personalitats de camps molt diversos, des de la literatura a la filosofia i les ciències, que han llegit la *Recerca*”, avança Gaillard.

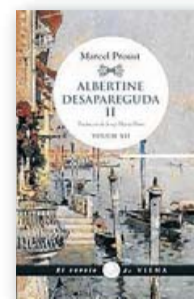
Un dels projectes més destacats del 2022 serà l’exposició que, al octubre, dedicarà la Fundació Vila Casas a Proust a través de les il·lustracions de Lluís Marsans. “No hi ha cap lectura del món narratiu de Proust com la de Marsans –diu Àlex Susanna, director de la Fundació Vila Casas–. És el més gran intèrpret plàstic de la *Recerca*, i ho és per coneixement de l’obra però també per la llibertat amb què s’hi va acostar. No hi ha tant un propòsit de literalitat com de recreació dels personatges i de les escenes importants de la novel·la”.

L’exposició “constarà de tres seccions” –continua–: “Hi haurà una

introducció a Proust, a l’imaginari de la *Recerca* i a l’impacte que ha tingut a Catalunya, una segona secció amb el Proust de Marsans i una tercera amb obres de Marsans desvinculades de Proust”. El director de la Fundació Vila Casas ha tingut una llarga relació amb Proust. “Vaig llegir la *Recerca* cap als vint anys, i va ser sense cap mena de dubte l’experiència lectora més intensa i més trasbalsadora de totes –recorda–. Mai un llibre m’ha omplert tant com la *Recerca*, i mai m’ha afectat tant en la percepció de la realitat i en el paper que la literatura pot tenir en les nostres vides”.

Als anys 80, des de l’editorial Columna, Àlex Susanna va encarregar la primera traducció catalana de l’obra a Jaume Vidal Alcover. “Quan la vam editar en tres volums de forma simultània el 1990 hi va haver molta polèmica –fa memòria–. Aquella traducció va patir el centralisme lingüístic principatí i, més concretament, barceloní. Per sort, amb els anys, traduccions com les de la *Divina Comèdia* i l’*Odissea* de Joan F. Mira ens han fet més dúctils i menys restrictius. Ara valorem més la riquesa de tots els territoris de parla catalana”.

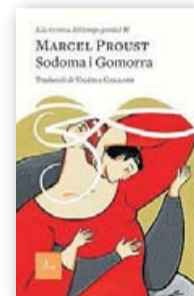
CINC NOVETATS EN RELACIÓ A PROUST

‘Albertine desapareguda II’

VIENA

“En aquest volum, el narrador finalment va a Venècia –diu Josep Maria Pinto–. L’escenari apareix des del primer volum com un anhel del personatge. Aquí es materialitza i l’experiència no el decep”. Pinto recorda que Venècia és un dels quatre grans escenaris de la *Recerca*, juntament amb Combray, Balbec i París.

‘Sodoma i Gomorra’

PROA

Per acabar la traducció de *Sodoma i Gomorra*, Valèria Gaillard va passar sis setmanes al xalet Mauriac, a Saint-Symphorien. “Hi vaig estar treballant deu o dotze hores al dia, va ser una immersió absoluta”, assegura. El resultat es podrà llegir a Proa aquest octubre. “És un llibre de molta actualitat per la mirada oberta i plural a la sexualitat”, afirma.

‘Les soixante-quinze feuillets’

GALLIMARD

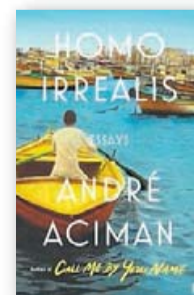
“El primer editor d’inèdits proustians va ser Bernard de Fallois. A *Contra Sainte-Beuve* (1954) esmentava l’existència de 75 fulletons de gran format”, diu Gaillard. Aquests papers, on abunden els records d’infantesa que prefiguren la *Recerca*, han aparegut finalment aquest abril a Gallimard.

‘Proust y los signos’

ANAGRAMA

Aquesta edició revisada i ampliada de Gilles Deleuze de *Proust y los signos* –publicada en francès el 1976– indaga els fonaments de la *Recerca*: “La unitat de l’obra –escriu– no consisteix ni en la memòria ni en el record, ni tan sols quan és involuntari”. Deleuze defensa que es tracta, més aviat “de la narració d’un aprenentatge”, el de l’escriptura.

‘Homo irrealis’

FABER AND FABER

André Aciman és conegut mundialment per la novel·la *Call me by your name* (i la seva adaptació al cinema). Als 70 anys, l’escriptor passa revista a algunes de les seves influències més destacades, entre les quals hi ha Sigmund Freud, Fernando Pessoa, Éric Rohmer i Marcel Proust, a qui dedica algunes de les millors pàgines del volum.

HULTON ARCHIVE / GETTY